

УДК 378.015.31.041:37.011.3-052

КРИТЕРІЙ І ПОКАЗНИКИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ

Фрицюк В.А. к. пед. н., доцент

*Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
вул. Острозького, 32, м. Вінниця, Україна*

hfrjdcmr@ukr.net

У статті розглядається сутність і структура готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку. На основі аналізу змістових характеристик виокремлених складових нами визначено критерії сформованості готовності до безперервного професійного саморозвитку майбутніх учителів: ціннісне усвідомлення необхідності цілеспрямованого безперервного професійного саморозвитку; інтегративно-теоретична підготовка, рівень одержаних професійно спрямованих знань; практично-операційна підготовка, сформованість практичних умінь і навичок стосовно професійного саморозвитку; сукупність індивідуально-психологічних якостей, важливих для безперервного професійного саморозвитку й майбутньої професійної діяльності загалом; спрямованість на самоаналіз, самооцінку власного професійного саморозвитку. Вказані критерії готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку конкретизовано в комплексі відповідних показників.

Ключові слова: майбутні педагоги, професійний саморозвиток, готовність майбутніх педагогів до професійного саморозвитку, критерії, показники.

КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ САМОРАЗВИТИЮ

Фрицюк В.А.

*Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
вул. Острозького, 32, м. Вінниця, Україна*

hfrjdcmr@ukr.net

В статье рассматривается сущность и структура готовности будущих педагогов к непрерывному профессиональному саморазвитию. На основе анализа содержательных характеристик выделенных составляющих определены критерии сформированности готовности к непрерывному профессиональному саморазвитию будущих учителей: ценностное сознание необходимости целенаправленного непрерывного профессионального саморазвития; интегративно-теоретическая подготовка, уровень полученных профессионально направленных знаний; практически-операционная подготовка, сформированность практических умений и навыков по профессиональному саморазвитию; совокупность индивидуально-психологических качеств, важных для непрерывного профессионального саморазвития и будущей профессиональной деятельности в целом; направленность на самоанализ, самооценку собственного профессионального саморазвития. Указанные критерии готовности будущих педагогов к непрерывному профессиональному саморазвитию конкретизированы в комплексе соответствующих показателей.

Ключевые слова: будущие педагоги, профессиональное саморазвитие, готовность будущих педагогов к профессиональному саморазвитию, критерии, показатели.

CRITERIA AND INDICATORS READINESS OF THE FUTURE TEACHERS FOR PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT

Fritsiuk V.A.

*Vinnitsia State Pedagogical University named M. Kotsiubynskyi,
Ostrozhskego str., 32, Vinnitsia, Ukraine*

hfrjdcmr@ukr.net

In the context of modernization of higher education, one of the factors in providing the state competitiveness on the global level is to improve specialists' preparation quality, in particular, to form prospective teachers' motivation to continuous professional education and professional self-development. Self-development of personality of prospective teacher is urgent to the modern educational process. Self-development – is mental or physical man's development which he achieves by own unaided study, exercises. Self-development is carried out by own forces, without the influence or assistance of any external forces. Self-development is considered as person's comprehension of individual qualities and their enrichment through inclusion in appropriate activities, including educational one.

Analysis of contemporary psychological and educational research confirmed that in the scientific psychological and pedagogical literature the term “teacher’s self-development” has no clear consistent definition due to different methodological approaches to its consideration. The process of professional self-development of future professionals and structure are considered by scientists from the standpoint of different approaches.

Key words: future teachers, professional self-development, readiness of the future teachers for professional self-development, criteria, indicators.

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, процеси глобалізації та інтеграції світової спільноти, прагнення нашої держави стати рівноправним членом міжнародного співтовариства зумовлюють гостру необхідність модернізації системи освіти, зокрема, підготовки майбутніх учителів. Це вимагає перегляду змісту основних положень педагогіки вищої школи щодо пріоритетів навчання та виховання молоді. Домінування у професійній підготовці випускників вищих педагогічних навчальних закладів репродуктивних методів навчання і, водночас, гостра потреба суспільства в особистості, здатній до професійного саморозвитку впродовж життя, утворюють сутнісне протиріччя освітньої системи. Тому вкрай важливим є формування готовності майбутніх педагогів до професійного саморозвитку ще під час навчання у ВНЗ.

Аналіз актуальних досліджень. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі досліджували А. Алексюк, С. Архангельський, М. Євтух та ін. Проблему професійної підготовки вчителів всебічно висвітлено в працях О. Абдулліної, В. Андрущенко, Є. Барбіної, С. Гончаренка, І. Зязюна, М. Євтуха, Л. Кондрашової, В. Кременя, Н. Кузьміної, Н. Ничкало, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна та ін. Шляхи формування професійної готовності до педагогічної діяльності досліджено В. Бочелюком, Л. Григоренко, Л. Кадченко, В. Мельник, О. Морозом, Г. Шевченко та ін.; готовність педагога до різних видів педагогічної діяльності розглянуто А. Капською, Г. Кіт, А. Ліненко, О. Пехотою, Л. Романишиною, Г. Троцько та ін. Заслужують на увагу публікації, у яких розглядаються різні аспекти проблеми саморозвитку як у теоретичному, так і в практичному планах, наприклад, таких авторів, як О. Власова, Б. Мастеров, В. Садова та ін. Серед вітчизняних досліджень варто назвати праці А. Бистрюкової, Т. Стрітьевич, Т. Тихонової, П. Харченко, Р. Цокура, та ін. Проте, проблема підготовки студентів педагогічних вищих навчальних закладів до професійного саморозвитку у нових соціально-економічних умовах потребує окремого глибокого вивчення.

Метою статті є висвітлення структури готовності майбутніх педагогів до професійного саморозвитку, конкретизації критеріїв і відповідних показників.

Виклад основного матеріалу. Проблема визначення складових, критеріїв і показників «готовності майбутнього педагога до безперервного професійного саморозвитку» є досить складною. Це зумовлено тим, що «готовність майбутнього педагога до безперервного професійного саморозвитку» має інтегративну сутність, у якій поєднуються та взаємодіють різноманітні чинники: особистісні, соціальні. Водночас структура саме «готовності майбутнього педагога до безперервного професійного саморозвитку» не отримала у наукових дослідженнях достатнього висвітлення.

До визначення поняття «критерій» єдиного підходу немає. Так, у філософському словнику «кriterion» - засіб для судження, ознака, на основі якої роблять оцінку, визначення або класифікацію чого-небудь, засіб перевірки, мірило оцінки [7].

Поняття „критерій” визначають як підставу для оцінювання, мірило істинності, визначення оцінки явища, об’єктивізацію дійсності. Критерії мають відповідати вимогам об’єктивності, ефективності, надійності, достовірності [1]. У педагогічних джерелах критерій – це ознака, на основі якої оцінюються явища педагогічної діяльності.

У дослідженні під поняттям «критерій» розглядаємо властивість досліджуваного об’єкта, що надає достовірну інформацію про його стан, рівень функціонування та розвитку. При визначенні критеріїв сформованості «готовності майбутніх педагогів до безперервного

професійного саморозвитку» враховувались загальні вимоги, яким має відповідати критерій: інформативність, можливість якісного опису, об'єктивність, валідність, вірогідність.

На основі аналізу змістових характеристик виокремлених складових нами визначено критерії сформованості готовності до безперервного професійного саморозвитку майбутніх учителів: ціннісне усвідомлення необхідності цілеспрямованого безперервного професійного саморозвитку; інтегративно-теоретична підготовка, рівень одержаних професійно спрямованих знань; практично-операційна підготовка, сформованість практичних умінь і навичок стосовно професійного саморозвитку; сукупність індивідуально-психологічних якостей, важливих для безперервного професійного саморозвитку й майбутньої професійної діяльності загалом; спрямованість на самоаналіз, самооцінку власного професійного саморозвитку. Вказані критерії готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку конкретизовано у комплексі відповідних показників.

У нашому дослідженні визначено критерії відносно кожного структурного компоненту готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку (мотиваційно-ціннісного, інформаційно-пізнавального; організаційно-діяльнісного; особистісно-регулятивного; рефлексивно-оцінного).

Критерій «ціннісне усвідомлення необхідності цілеспрямованого безперервного професійного саморозвитку» відображає рівень сформованості мотивації до опанування системою знань стосовно безперервного професійного саморозвитку, оволодіння уміннями та навичками застосування їх у майбутній професійній діяльності та потреби в безперервному професійному саморозвитку впродовж життя.

У контексті нашого дослідження вказаний критерій «готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку» характеризує систему потреб майбутніх учителів стосовно власного професійного саморозвитку, ціннісне усвідомлення сформованості цієї якості для майбутньої професійної діяльності, ціннісну орієнтацію на безперервний професійний саморозвиток. Критерій «ціннісне усвідомлення необхідності цілеспрямованого безперервного професійного саморозвитку» конкретизовано в таких показниках: наявність мети професійного саморозвитку; наявність цілей, програми саморозвитку; наявність потреби в досягненні мети (професійного саморозвитку): пізнавальна мотивація, професійна мотивація, мотивація досягнення успіху; наявність прагнення (спрямованості) до саморозвитку і самореалізації в професійній діяльності.

Процес саморозвитку не має меж, як немає меж досконалості людини. Й цілком слушно, на наш погляд, зауважує А. К. Маркова, що важливою умовою, первинною сходиною саморозвитку особистості є внутрішня потреба в його здійсненні та самопізнанні себе [4, с. 85].

Потреба (потенціал) в саморозвитку визначається актуалізованістю характеристик саморозвитку (самоактивність, життєдіяльність, рівень розвитку самосвідомості). Вона забезпечується базовим рівнем особистісного саморозвитку (зона актуального розвитку), а також насиченістю життя особистості (зона найближчого розвитку) і виникає при зміні змістової структури індивідуальної свідомості та трансформації смислових утворень [2].

Професійний саморозвиток має у своїй основі досить складну систему мотивів і джерел активності, вважає Н. М. Лосєва, наголошуючи на тому, що рушійною силою й джерелом саморозвитку педагога є потреба в самовдосконаленні. Велике значення при цьому має рівень сформованості самооцінки. Для формування адекватної самооцінки, на думку науковця, є два прийоми: співвіднесення рівня своїх домагань з досягнутим результатом; зіставлення їх з думками оточення. При невисоких домаганнях це може призвести до завищеної самооцінки. І якщо до саморозвитку ставитися як до цілеспрямованої діяльності, то обов'язковим компонентом її має бути самоаналіз, у результаті якого педагог досліджує власну особистість [3, с. 63].

У контексті нашого дослідження критерій «інтегративно-теоретична підготовка, рівень одержаних професійно спрямованих знань» характеризує обсяг знань і систему уявлень про суть професійної діяльності й вимоги професії до особистості педагога, його професійних знань, умінь, навичок. Даний критерій конкретизовано в показниках: система уявлень про сутність професійної діяльності й вимоги професії до особистості педагога; ступінь оволодіння інформацією про професійний саморозвиток, ступінь ерудованості у сфері професійного саморозвитку; знання методів і форм професійного саморозвитку; розвинене логічне і критичне мислення; знання психолого-педагогічних і технологічних основ діяльності з безперервного професійного саморозвитку.

У контексті нашого дослідження критерій «практично-операційна підготовка, сформованість практичних умінь і навичок стосовно професійного саморозвитку» ґрунтується на визнанні діяльності основою, засобом і вирішальною умовою професійного саморозвитку особистості. Цей критерій характеризує здібності до саморозвитку майбутніх учителів з позицій самопізнання, праці та спілкування, що, в свою чергу, передбачає наявність умінь обирати ціль, планувати діяльність, організовувати, виконувати, регулювати, контролювати її, аналізуючи та оцінюючи результати. Даний критерій конкретизовано в комплексі показників: пізнавальна й творча активність: уміння скласти програму власного безперервного професійного саморозвитку; володіння навичками самоорганізації (цілепокладання, планування, самоконтроль діяльності); володіння різними педагогічними та психологічними методами й технологіями професійного саморозвитку.

Критерій «сукупність індивідуально-психологічних якостей, важливих для безперервного професійного саморозвитку й майбутньої професійної діяльності загалом» характеризується показниками, які відображають сформованість у майбутніх учителів важливих у контексті професійного саморозвитку особистісних якостей: впевненості у собі, позитивної самооцінки, вольових якостей, відповідальності, працелюбності, установки на самоосвіту. Цей критерій конкретизовано в показниках: образ ідеального Я, наявність позитивної Я-концепції; вольовий самоконтроль; прагнення до самореалізації в педагогічній діяльності; відповідальність за власний професійний саморозвиток; самостійність, впевненість у собі, сила волі тощо.

Саморозвиток особистості немислимий без самоконтролю і самооцінки результатів навчальної діяльності, рефлексії пізнавальних дій, розумових процесів, своїх потенційних можливостей. Саморозвиток не може бути успішним без самоаналізу своїх дій і рефлексії, без самопізнання себе, тобто потрібне постійне осмислення і самооцінка особистістю результатів навчальної діяльності. Самооцінка і рефлексія дозволяють студенту виявити успіхи і прогалини в саморозвитку, контролювати і управляти своїми діями, спрямованими на самозміни, самовдосконалення.

Впевненість у собі є властивість особистості, ядром якого виступає позитивна оцінка індивідом власних навичок і здібностей як достатніх для досягнення значущих для нього цілей і задоволення його потреб. Основою для формування такої оцінки є результати діяльності, позитивний досвід вирішення поставлених завдань і успішне досягнення власних цілей. Впевненість у собі проявляється у вірі в свої можливості, позитивному пізнавально-емоційному ставленні до себе. І навпаки, невпевненість у собі виникає як наслідок негативних оцінок самого себе, коли власні досягнення недооцінюються. У результаті індивід звикає негативно оцінювати себе, свої досягнення, здібності та якості. Таким чином, невпевненість у собі деформує становлення особистості і тому вимагає зусиль, які дозволять подолати її і допоможуть формувати здорову самоповагу. Науковці, які вивчають цю проблему, визнають, що навички впевненої поведінки і спілкування впливають на ефективність навчання і є такими ж значущими, як і професійна підготовка особистості в цілому [5].

У контексті нашого дослідження критерій «спрямованість на самоаналіз, самооцінку власного професійного саморозвитку» характеризує систему потреб майбутніх учителів

стосовно власного професійного саморозвитку, ціннісне усвідомлення сформованості цієї якості для майбутньої професійної діяльності. Даний критерій конкретизовано в комплексі показників: ступінь оволодіння рефлексивними вміннями (самоаналіз, самооцінка, самоконтроль); адекватність самооцінки власних здібностей; рефлексія власної професійної діяльності.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що рефлексивні вміння – це професійні якості фахівця, що характеризують його здатність до самоаналізу, самовдосконалення та глибокого занурення в життєві ситуації, які пов'язані з виконанням професійних обов'язків. За допомогою рефлексивних умінь учитель, який свідомо ставиться до необхідності самовдосконалення особистісних якостей, здібностей, способів діяльності, може їх контролювати, оцінювати, виявляє готовність приймати і ставити нові цілі.

Здатність до рефлексії нерозривно пов'язана з формуванням усього комплексу академічних і загальнопрофесійних умінь (комунікативних, аналітичних, організаційних, умінь планування, контролю й оцінювання, готовності до постійного особистісного розвитку) [6, с. 14].

Як відомо, механізмом переведення якісних критеріїв, в даному випадку, критеріїв «готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку» у кількісні слугують рівні. Врахування критеріїв та показників, узагальнення результатів констатувального етапу експериментального дослідження дало можливість визначити й описати рівні сформованості «готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку»: високий, середній, низький.

Висновок. Отже, «готовність майбутнього педагога до безперервного професійного саморозвитку» розуміємо як здатність студента здійснювати цілеспрямовану рефлексивну діяльність, пов'язану з: проектуванням і реалізацією якісних змін своєї особистості як носія педагогічної культури; корекцією педагогічної діяльності; подоланням бар'єрів; контролем поточних змін і співвідношенням результатів з тенденціями розвитку педагогічної культури в цілому. Готовність майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку як інтегративна якість особистості визначається сукупністю сформованих її структурних компонентів (мотиваційно-ціннісного; інформаційно-пізнавального; організаційно-діяльнісного; особистісно-регулятивного; рефлексивно-оцінного).

ЛІТЕРАТУРА

1. Вергасов В. М. Активизация познавательной деятельности студентов в высшей школе / В. М. Вергасов. – Киев : Высшая шк., 1985. – 176 с.
2. Кузікова С. Б. Конструювання методики дослідження саморозвитку особистості / С. Б. Кузікова, Б. О. Кузіков // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2010. – № 2. – С. 106-112.
3. Лосева Н.М. Саморозвиток викладача вищої школи : [навчальний посібник] / Н.М. Лосева. – Д. : ДонНУ, 2003. – 336 с.
4. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1996. – 308 с.
5. Михайличенко В. Є. Готовність студентів до саморозвитку: сутність і структура / В. Є. Михайличенко, М. В. Канівець // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2011. – № 32-33. – С. 304-310.
6. Соколова Л. А. Рефлексивный компонент деятельности как необходимое условие развития учителя и учащихся / Л. А. Соколова. // Иностран. яз. в школе. – 2005. – № 1. – С. 19–26
7. Хакен Г. Синергетика / Г. Хакен. – М. : Мир, 1980. – 406 с.

REFERENCES

1. Vergasov V. M. Aktyvyzacyya poznavatelnoj deyatel'nosti studentov v visshoj shkole / V. M. Vergasov. – Kyev : Visshaya shk., 1985. – 176 p.
2. Kuzikova S. B. Konstruyuvannya metodyky doslidzhennya samorozvytku osobystosti / S. B. Kuzikova, B. O. Kuzikov // Visnyk Nacional'nogo tekhnichnogo universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyj instytut". Filosofiya. Psihologiya. Pedagogika. 2010. – № 2. – P. 106-112.
3. Losyeva N.M. Samorozvytok vykladacha vyshhoyi shkoly : [navchalnyj posibnyk] / N.M. Losyeva. – D. : DonNU, 2003. – 336 p.
4. Markova A. K. Psihologyya professyonalizma / A. K. Markova. – M. : Prosveshhenye, 1996. – 308 p.
5. Myhajlychenko V. Ye. Gotovnist studentiv do samorozvytku: sutnist i struktura / V. Ye. Myhajlychenko, M. V. Kanivecz // Problemy inzhenerno-pedagogichnoyi osvity. 2011. – # 32-33. – P. 304-310.
6. Sokolova L. A. Refleksyvnyj komponent deyatel'nosti kak neobxodimoe uslovyje razvytyya uchytelya y uchashhysya / L. A. Sokolova. // Ynostr. yaz. v shkole. 2005. – # 1. – P. 19–26.
7. Haken G. Synergetyka / G. Haken. – M.: Myr, 1980. – 406 p.

УДК 615.15 : 174

КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ

Шафранська Т.Ю., викладач

*Медичний коледж Запорізького державного медичного університету, вул. Космічна, 2В,
м. Запоріжжя, Україна*

shafranskaja@ukr.net

У статті обґрунтовано критерії, показники та рівні сформованості деонтологічної культури майбутніх фармацевтів. Розкрито зміст особистісного, когнітивного, діяльнісного, практичного критеріїв. Для оцінки сформованості деонтологічної культури охарактеризовано чотири рівні навчальних досягнень: базовий, достатній, високий, творчий.

Ключові слова: деонтологічна культура, майбутні фармацевти, фармацевтична деонтологічна культура, критерії, рівні сформованості.

КРИТЕРИИ И УРОВНИ СФОРМИРОВАННОСТИ ДЕОНТОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ФАРМАЦЕВТОВ

Шафранская Т.Ю.

*Медицинский колледж Запорожского государственного медицинского университета,
ул. Космическая, 2В, г. Запорожье, Украина*

shafranskaja@ukr.net

В статье обоснованы критерии, показатели и уровни сформированности деонтологической культуры будущих фармацевтов. Раскрыто содержание личностного, когнитивного, деятельного, практического критериев. Для оценки сформированности деонтологической культуры охарактеризовано четыре уровня учебных достижений: базовый, достаточный, высокий и творческий.

Ключевые слова: деонтологическая культура, будущие фармацевты, фармацевтическая деонтологическая культура, критерии, уровни сформированности.